

Agathon Koníř

Vít Boček

Na následujících řádcích chceme při příležitosti 130. výročí narození krátce připomenout osobnost českého jazykovědce Agathona Koníře.

O Konířově životě toho nevíme příliš mnoho. Narodil se 30. ledna 1885 v Kouřimi. Datum ani místo jeho úmrtí však v běžně dostupné literatuře zaznamenáno není. Večerka (2013: 138) uvádí pouze velmi stručné informace o tom, že absolvoval slovanskou filologii na filozofické fakultě pražské univerzity, poté působil jako středoškolský profesor a ve 30. letech jako lektor češtiny na univerzitě ve Lvově. K tomu lze přidat jen několik následujících, víceméně pouze zpřesňujících informací. O Konířovi je známo také to, že absolvoval studijní pobyt na vídeňské slavistice v době jejích velmi úzkých styků s českou slavistikou na přelomu 19. a 20. století; mezi jmény tamních českých studentů Koníře uvádí Černý (2007: 187, 221). Z českých slavistů měl patrně nejbližší k Františku Pastrnkovi: jednak mu věnoval svůj první velký text (Koníř 1914a), jednak později přispěl do pastrnkovského sborníku (Koníř 1923). Jako „gymn. profesor na Král. Vinohradech“ v Praze je Koníř zmíněn v *Národních listech* z 27. 11. 1911, s. 2, v seznamu nově přijatých členů Společnosti Musea království českého. V dalších letech působil na státním gymnáziu na Malé Straně (Praha III). Z výroční zprávy tohoto gymnázia za školní rok 1913–1914 se dozvídáme, že Koníř zde vyučoval češtině, latině, němčině a filozofické propedeutice (mimořádně, jeho kolegou zde byl v této době Miloš Weingart). Nějakou dobu žil zřejmě Koníř v Brně, protože jeho jméno je uvedeno v *Adresáři Velkého Brna* z roku 1927 (27. ročník, Brno: Friedr. Irrgang, s. 265); měl bydlet v Židenicích na Poděbradské ulici (dnešní Viniční). Ve Lvově, patřícím mezi světovými válkami k Polsku, Koníř působil nejen ve 30. letech, ale již ve 2. polovině 20. let, jako lektor češtiny je zde uveden už v brožurě *Sklad Uniwersytetu w roku akademickim 1927/1928* (Lwów: Nakładem Uniwersitetu Jana Kazimierza we Lwowie 1927, s. 27).

Pokud jde o Konířovo vědecké dílo, hlavní oblastí jeho zájmu byla v souladu s jeho studiem slovanská filologie a v rámci ní pak především paleoslovenistika. Patřil k nemnoha badatelům, kteří se zabývali apokryfním textem *Epištola na neděli* (viz k němu Dostálová 2003). Podrobně prostudoval dostupné verze tohoto textu, zejména rukopisy řecké, latinské, arménské, syrské, církevněslovanské a nejrůznější mladší, lidové verze napsané v jednotlivých národních jazycích slovanských, a pokusil se o řešení mnohých otázek s nimi spojených, zejména problému, z jaké doby text původně pochází a jaké jsou filiační vztahy jednotlivých verzí. První obsáhlý Konířův článek k této otázce vyšel v *Listech filologických* (Koníř 1914a). Autor zde dospěl k názoru, že prvotní církevněslovanský

text, doložený ovšem jen v mladších opisech, byl překladem původního, ovšem taktéž nezachovaného originálu řeckého, z něž jinak vycházejí i texty latinské, novější řecké i text arménský a syrský. Církevněslovanský text podle něj vznikl v Bulharsku nejpozději v 11. století. Autor se pak k této problematice vrátil ještě znovu po mnoha letech článkem publikovaným ve *Slavii* (Koníř 1927–1928), který byl jednak upozorněním na to, že novější výzkumy jiného badatele, Karla Paula, se zčásti shodují s Konířovými závěry, aniž by jeho ranou práci citovaly, jednak novým, ještě hlubším rozbořením celé otázky, včetně otištění církevněslovanského textu i s různocteními. Dalším výrazným paleoslovenistickým příspěvkem Agathona Koníře bylo pojednání o kázání Jana Zlatoústého o Herodiadě (Koníř 1929). Autor se zde opět věnoval filiačním vztahům jednotlivých dochovaných rukopisů a církevněslovanský text také paralelně s textem řeckým vydal. Dodejme, že drobným Konířovým textem z historické slavistiky je jeho recenze druhého vydání Vondrákovy staroslověnské mluvnice (Koníř 1913).

Možná více než s uvedenými pracemi paleoslovenistickými je v české jazykovědné obci Konířovo jméno spojováno s českou dialektologií. Koníř je totiž autorem textu, který přinesl nářeční materiál z několika obcí ležících západně od Kunštátu, konkrétně z Louky, Crhova, Prosetína a Hodonína a ze samoty pila U Beránky (Koníř 1926). Jedná se vlastně o seznam nářečních výrazů, které autor na místě posbíral během svého prázdninového pobytu v letech 1924 a 1925. Materiál má význam pro výzkum nářečí tzv. přechodného pásu česko-moravského.

Vedle slavistiky zasáhl Agathon Koníř také do albanistiky, a to textem shrnujícím aktuální stav bádání o albánštině. Vyšel bohužel v málo přístupném tisku, výroční zprávě gymnázia, na kterém autor působil (Koníř 1914b). V textu Koníř podává dosti zasvěcený pohled na vývoj bádání o albánštině a Albáncích. Shrnuje jednotlivé názory na původ tohoto etnika a jeho jazyka a historické doklady jeho existence, podává charakteristické rysy albánštiny vzhledem k jejímu indoevropskému východisku, upozorňuje na přejaté prvky z jiných jazyků (románské, slovanské, novořecké, turecké) a stručně pojednává také o nářečním rozdělení albánštiny. Text byl zřejmě psanou verzí přednášky, kterou autor pronesl v pražském Klementinu pro Jednotu českých filologů, jak dosvědčuje pozvánka otištěná v *Národních listech* 6. června 1914 na straně 3: „O albánštině, která nyní stojí v popředí obecného zájmu, přednáší dnes v 7 hod. več. v Klementinu č. I, p. dr. Agathon Koníř, jenž na základě svých podrobných speciálních studií podá instruktivní přehled nynějšího stavu bádání o tomto zajímavém jazyce. Přednášku pořádá Jednota čes. filologů; vstup volný.“

Celkem nečekaný prvek v Konířově bibliografii představuje článek *Ludevíta Štúra „Život národů“ a Hegelova soustava filosofie dějin* (Koníř 1923), naznačující přesah autorových zájmů od filologie k filozofii (vzpomeňme, že filozofii také vyučoval). Koníř zde pojednal o vztahu Štúrova článku *Život národů* k Hegelově

konceptu filosofie dějin a ukázal, ve kterých bodech Štúr z Hegela přejímal a ve kterých jej kriticky rozvíjel.

Závěrem dodejme, že nepočtenost, roztroušenost a tematická rozmanitost Konířových textů snad souvisí s tím, že jako středoškolský učitel zřejmě neměl k soustavnější vědecké činnosti podmínky. Doba, kdy i přesto dokázali středoškolská profesori zajímavě přispívat k vědeckému poznání, je už nenávratně pryč, ale snad právě proto si i tyto celkovým významem menší osobnosti zasluhují naši dnešní pozornost.

Příspěvek vznikl za podpory grantu Grantové agentury České republiky č. 13-17435S.

Literatura

ČERNÝ, Marcel

2007 *Osobnost Josefa Karáska (1868–1916) v souvislostech české slavistiky a české literární Vídně (Příspěvek k vídeňské účasti v mezislovanských kulturních vztazích od založení Jagičova semináře do vzniku ČSR)* (Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav slavistických a východoevropských studií); online dostupné: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/109430/> [Přístup 7. 12. 2015]

DOSTÁLOVÁ, Růžena

2003 „List o neděli“; in Dus, Jan A. (ed.): *Příběhy apoštolů. Novozákonní apokryfy II* (Praha: Vyšehrad), s. 502–508

KONÍŘ, Agathon

1913 „W. Vondrák: Altkirchenslavische Grammatik. Zweite Auflage. Berlin, 1912. Weidmannsche Buchhandlung. XVIII a 656 str. Za 15 mk.“ [recenze]; *Listy filologické* 40, č. 6, s. 457–462

1914a „Apokryf ‚Epištola na neděli‘ v literatuře byzantské a církevněslovanské“; *Listy filologické* 41, č. 1, s. 23–35; č. 2, s. 104–111; č. 3–4, s. 217–230

1914b „Nynější stav bádání o jazyku albánském“; in *Výroční zpráva c. k. českého státního gymnasia v Praze-III za školní rok 1913–1914* (Praha: nákladem vlastním), s. 3–18

1923 „Ludevít Štúra, Život národů‘ a Hegelova soustava filosofie dějin“; in Wein-gart, Miloš (ed.): *Slovanský sborník věnovaný Jeho Magnificenci prof. Františku Pastrnkovi, rektoru University Karlovy k sedmdesátým narozeninám 1853–1923* (Praha: Klub moderních filologů), s. 330–336

1926 „Příspěvek k dialektickému slovníku moravskému“; in *MNHMA. Sborník vydaný na paměť čtyřicítiletého učitelského působení Prof. Josefa Zubatého na Univerzitě Karlově 1885–1925* (Praha: Jednota českých filologů), s. 281–301

1927–1928 „Církevněslovanské redakce apokryfu „Epištola na neděli““; *Slavia* 6, s. 308–334; a 685–708

1929 „Homilie Jana Zlatoústého o Herodiadě ve sborníku Svjatoslavově z roku 1073“; *Byzantinoslavica* 1, č. 1, s. 182–206

VEČERKA, Radoslav

2013 *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky* (Brno: Masarykova univerzita)

Mgr. Vít Boček, Ph.D.

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

Etymologické oddělení

Veveří 97

602 00 Brno

vitbocek@gmail.com